

В. Ю. Поліщукздобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

НЕОБҐРУНТОВАНА ЗАЯВА ПРО ВІДВІД СУДДІ ЯК ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджено ознаки, зміст такої форми зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві як подання завідомо безпідставного відводу суддям на підставі дослідження положень нормативно-правових актів, наукових концепцій та судової практики. Виявлено, що основними ознаками зловживання правом на подання заяви про відвід судді є: мета такої дії, а саме затягування розгляду справи; забезпечення надходження справи до лояльного судді в обхід встановленого порядку автоматизованого визначення судді для розгляду справи; завдання шкоди іншій стороні спору чи репутації судді; мотивами подання таких заяв, а саме позиція учасника розгляду щодо неможливості розгляду справи через перебування судді у відпустці; незгода сторони з окремою думкою судді чи висловленою публічно думкою судді щодо того чи іншого юридичного питання; непогодження з процесуальними рішеннями суддів; доведений судом або визнаний заявником умисел на безпідставне звинувачення суду у створенні процесуальних перешкод доступу позивачеві до правосуддя, у необ'єктивності та упередженості суддів; порушення принципів справедливого, відкритого розгляду спору упродовж розумного строку та неприпустимості зловживання процесуальними правами. Запропоновано під необґрунтованим клопотанням про відвід суддів як зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві визначити умисні дії учасника розгляду публічного спору адміністративним судом, що полягають у поданні необґрунтованої заяви про відвід суддів з підстав, не передбачених Кодексом адміністративного судочинства України, для затягування справи, завдання шкоди іншим учасникам чи з інших корисливих мотивів, що порушує принципи неприпустимості зловживання процесуальними правами, справедливого, відкритого розгляду справи упродовж розумного строку.

Ключові слова: відвід, суддя, зловживання процесуальними правами, публічний спір, адміністративний суд, судовий процес.

Вступ. Однією з основоположних засад правосуддя є гарантія незалежності суддів від впливу представників виконавчої, законодавчої гілок влади та приватного сектору. Принцип незалежності суддів на міжнародному рівні визначено в таких документах як: Основні принципи незалежності судових органів [18], Загальна (Універсальна) хартія судді [10], Європейська хартія про закон «Про статус суддів» [9] та інші. У Рекомендаціях СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, наголошено, що гарантування незалежності суддів і незалежність судової влади загалом є основним принципом верховенства права [27]. Відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод метою забезпечення права на розгляд справи справедливим судом є розгляд

спору тільки на законній підставі та без будь-якого стороннього впливу.

За міжнародними документами саме розгляд справи незалежним і безстороннім судом визначеним законом, наголошують В.В. Лемак та І.П. Домборовський, є одним із аспектів права на справедливий суд в базових міжнародних договорах з прав людини, що є засадничим для визначення європейських та інших міжнародних стандартів у сфері судочинства [15]. Незалежність і недоторканість суддів на рівні національного законодавства гарантується статтями 126 та 129 Конституції України [14], затверджуючи тим самим, що це є головними умовами забезпечення верховенства права, ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави.

На думку Л. Тацій та Б.Д. Плотницького сучасною головною стратегією української судової

влади є забезпечення самостійності судової системи на державному, інституційному та індивідуальному рівнях, захист від будь-якого впливу, тому що тільки незалежні судді є основою гарантування захисту права та охоронюваних законом інтересів громадян [28, с. 13; 20, с. 51].

Правозастосовна практика має багато прикладів, коли судді подають до Вищої ради правосуддя (ВРП) та Генерального прокурора повідомлення про втручання у їх діяльність щодо здійснення правосуддя при надходженні до судів заяв про їх відвід [21; 7; 6]. Згідно положень ст. 45 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України) заявлення завідомо безпідставного відводу є різновидом зловживання процесуальними правами [13].

Загалом протягом 2020 року у провадженні адміністративних окружних судів перебувало 249121 справ. У цей період надійшло 576 заяв про відвід суддів, з них у 1 кварталі – 201 заява, 55 – у 2 кварталі; 137 – у третьому кварталі; 183 – у 4 кварталі [12]. У першому кварталі 2020 року до апеляційних адміністративних судів надійшло 84 заяви про відвід судді; у другому кварталі вже було 128; у третьому кварталі – 202; загалом за рік було 270 заяв про відвід суддів, направлених до апеляційних адміністративних судів [11]. Загалом у провадженні апеляційних адміністративних судів перебувало протягом року 119538 заяв та скарг. Тобто у адміністративних судах першої і другої інстанції кількість поданих заяв про відвід судді становив близько 0,2 % від усієї кількості справ, що перебували на розгляді протягом року. Цей показник не є суттєвим, проте кожен таких випадок завдає негативного впливу на репутацію суддів та знижує рівень довіри до судової влади загалом. Таким чином потребують наукового дослідження питання протидії зловживанню процесуальними правами у формі заявлення завідомо безпідставних відводів суддям у адміністративному процесі.

Стан наукового дослідження. Дослідження гарантій незалежності суддів, підстав, порядку, практики подання заяв про їх відвід, можливості зловживання такими процесуальними правами в різних судових процесах здійснювались у наукових працях таких вітчизняних та іноземних вчених як: М.А. Боловнєв, І.П. Домборовський, В.В. Лемак, А.О. Монаснко, Б.Д. Плотницький, К.В. Смирнова, Л.О. Тацій та інших. Водночас, незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених вивченню цих питань наразі відсутні комплексні дослідження практичної реалізації

положень норм КАС України щодо заявлення відводів суддям як форми зловживання процесуальними правами учасниками адміністративного судочинства.

Метою статті є з'ясування змісту зловживання процесуальними правами у формі заявлення безпідставного відводу судді в адміністративному судочинстві, критеріїв для ідентифікації таких дій та визначення процесуальних способів протидії їм на підставі дослідження наукових концепцій та судової практики.

Основний зміст. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у ч. 1 ст. 6 закріплює, що здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Стан реалізації цих засад неодноразово розглядався органами судової влади. Наприклад, у постанові Пленуму Верховного суду України від 13.06.2007 № 8 «Про незалежність судової влади, її рівність із законодавчою та виконавчою владою є невід'ємними ознаками правової держави, в якій кожен має право на судовий захист своїх прав і свобод; незалежність судів встановлена в Україні як конституційний принцип організації та функціонування судів з метою забезпечення права осіб на такий захист; недоторканність суддів не є особистим привілеєм, а як один з елементів статусу суддів має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя незалежним, неупередженим і справедливим судом [19]. І. Є. Марочкін та Н. В. Сібільова вважають, що гарантії незалежності суддів можна віднести також відповідальність за неповагу до судді чи суду [17]. Верховний Суд пов'язує між собою такі протиправні дії як зловживання процесуальними правами та неповага до суду.

Ця практика характерна і для Європейського суду з прав людини. Так, коли заявник під час спілкування з ЄСПЛ вживав образливі, погрозливі або провокативні висловлювання проти уряду-відповідача, його представника, органів влади держави-відповідача, проти ЄСПЛ, його суддів, Секретаріату ЄСПЛ або його працівників, судом ця заява визнавалась неприйнятною та була визнана проявом зловживання правом на її подання. Прикладами реалізації такої позиції ЄСПЛ є рішення у справах «Ржегак проти Чеської Республіки», заява № 67208/01; «Дюрінже та Грандж проти Франції», заяви № 61164/00 і № 18589/02; «Гунтіс Апініс проти Латвії» від 20 вересня 2011 року, заява № 46549/06 [30; 3, с. 108; 4].

В ухвалі КАС ВС від 08.04.2019 р. у справі №9901/167/19 Суд вказав на неприпустимість зловживання процесуальними правами, що є однією з основних засад (принципів) адміністративного судочинства згідно п. 9 ч. 3 ст. 2 КАС України, та обов'язок учасників виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу який передбачено п. 1 ч. 5 ст. 44 КАС України. В Ухвалі судом було визначено, що на його переконання не можуть використовуватися ні у заявах по суті справи, ні у заявах з процесуальних питань, ні в інших процесуальних документах, виступах учасників судового процесу та їхніх представників нецензурна лексика, образливі та лайливі слова, символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їхнім представникам і суду. Використання такої лексики учасниками судового процесу та їхніми представниками у поданих до суду документах та під час спілкування з судом та з іншими учасниками процесу, їхніми представниками, свідчить про очевидну неповагу до честі, гідності цих осіб з боку осіб, які такі дії вчиняють. Ці дії суперечать основним засадам (принципам) адміністративного судочинства, а також його завданню. У зв'язку із цим суд міг визнати використання такої лексики зловживанням процесуальними правами та застосувати наслідки, передбачені ч. 3 ст. 45 КАС, водночас не скористався таким правом, а лише повернув позовну заяву [30]. Така практика відображається у Великою Палатою Верховного Суду також у постанові від 14.03.2019 р. у справі № 9901/34/19 [22]. Таким чином, слід погодитись з позицією А.О. Монаєнко та К.В. Смирнової [16], що і на рівні міжнародної та вітчизняної судової практики обґрунтування позову, висловлювання в судовому засіданні, подані заяви з використанням нецензурної лексики, образливих, погрозових та провокативних висловлювань виходить за межі нормальної, коректної та легітимної критики та тлумачиться як зловживання правом на подання заяви.

Знаходить своє відображення практика кваліфікації нецензурних висловлювань як зловживання процесуальними правами також у адміністративному судочинстві. Так, Верховний Суд повернув скажнику касаційну скаргу також у зв'язку з тим, що в ній міститься неприпустимі нецензурні висловлювання на адресу суддів Шостого апеляційного адміністративного суду. Колегія суддів Касаційного адміністративного суду наголосила, що сторони повинні

не припускати використання нецензурної лексики як під час оформлення документів для подання до суду всіх інстанцій, так і в публічному житті, оскільки нецензурна лайка не підсилює ефективність і переконливість інформації в документах офіційно-ділового стилю, а свідчить про культурний вакуум та демонструє неповагу до суддів. Суд наголосив, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами, зловживання процесуальними правами не допускається (ч. 1 ст. 45 КАС України), а у разі вчинення такого порушення відповідно до ч. 4 ст. 45 КАС України застосовується заходи. Таким чином Верховний Суд згідно п. 2 ч. 1 ст. 149 цього Кодексу постановив ухвалу про стягнення в дохід Державного бюджету України зі скажника штрафу, через зловживання процесуальними правами [32].

Новий механізм запобігання та припинення зловживання процесуальними правами був закріплений у Кодексі адміністративного судочинства України Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [24]. З цього часу згідно п.1 ч. 2 ст. 45 КАС України заявлення завідомо безпідставного відводу визначено як зловживання процесуальними правами.

Наступний етап правового регулювання протидії зловживанню процесуальними правами стало прийняття Верховною Радою України 15 січня 2020 року Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» [25]. У пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що загальновідомою є ситуація зловживання учасниками справи правом на відвід шляхом подачі відводу в день або переддень судового засідання з метою недопущення його розгляду іншим суддею та скасування призначеного судового засідання [26]. Як зазначає М. О Боловнєв, одним з проявів зловживань процесуальними правами спрямованими на неналежне проведення всього судового розгляду є заявлення надуманих відводів суддям, що провели підготовку справи до судового розгляду та сформулювали власну думку по справі [1, с. 83]. Це є один із способів обійти автоматизований розподіл

судових справ між суддями, що здійснюється згідно Положення про автоматизовану систему документообігу суду, як зазначає Г.О. Блінова [2, с. 340]. Метою таких зловживань є досягнення розгляду справи лояльним до її учасників суддею. Наприклад, при розгляді справи Самарським районним судом міста Дніпропетровська матеріалів кримінального провадження, що надійшли 24.09.2019 р. обвинуваченим та його представником було заявлено три відводи прокурору та сім відводів суддів. Одним з мотивів подання заяви про відводи суддів було непогодження з порядком розгляду іншими суддями заявлених ним вимог про відвід суддів та з процесуальними рішеннями суддів [7].

У адміністративному судочинстві такий вид зловживання процесуальними правами є частим порушенням. Наприклад, в ухвалі про залишення заяви про відвід судді без розгляду 17 лютого 2020 року у справі № 580/1756/19 Черкаського окружного адміністративного суду, суд прийняв таке рішення у зв'язку з тим, що кваліфікував безпідставним подання в п'ятий раз заяви позивача про відвід судді щодо її процесуального рішення про відмову у виклику в судове засідання третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача. Суд визначив, що у всіх ухвалях про відмову у задоволенні заяви про відвід судді зазначено, що згідно з ч. 4 ст. 36 Кодексу адміністративного судочинства України незгода сторони з процесуальним рішенням судді не може бути підставою для відводу. Отже суд дійшов висновку, що заява про відвід є завідомо безпідставною і визнається зловживанням процесуальними правами, тому залишає її без розгляду [33]. В деяких випадках представники позивача, навіть визнають, що подають заяву про відвід судді чи колегії судів, що не мають під собою законних підстав, проте все одно подають заяву про відвід мотивуючи її тим, що колегія суддів створює процесуальні перешкоди доступу позивачеві до правосуддя, що свідчить про необ'єктивність та упередженість суддів. Дивним в такому випадку було рішення Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду лише про залишення заяви без розгляду без накладення штрафу [31]. Через не достатню суворість представників Феміди в таких випадках, коли умисел на зловживання процесуальними правами доведений та визнаний позивачем, не добросовісні учасники повинні бути покарані штрафом. В іншому випадку через не рішучість суддів у засто-

сування заходів процесуального примусу до недобросовісних учасників судового розгляду говорити про ефективну протидію зловживанням процесуальними правами неможливо.

Як зазначає М.О. Боловнєв, особа, яка заявила повторно відвід судді, прагнула затягнути провадження у справі. Дана обставина не може узгоджуватися з реалізацією задачі – справедливого і відкритого розгляду спору упродовж розумного строку, тому накладення судового штрафу за неповагу до суду сприяє реалізації завдання судочинства та формування шанобливого ставлення до закону і суду [1, с. 169].

З метою недопущення можливості зловживання учасниками справи своїми процесуальними правами у Законі України Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ: Закон України від 15 січня 2020 року № 460-IX передбачено спрощений розгляд заяви про відвід судді, яка подана напередодні судового засідання, – тим же суддею, що здійснює розгляд справи (без зупинення провадження у справі і без передачі справи іншому складу суду для розгляду відповідної заяви) [23; 24].

Правомірність відхилення такого відводу може бути переглянуто судом апеляційної та/або касаційної інстанції [25]. Частиною одинадцятю статті 40 КАС України питання про відвід має бути розглянуто невідкладно, а про відвід суддею, який не входить до складу суду не пізніше двох робочих днів з дня надходження заяви про відвід, а у випадку розгляду заяви про відвід судді суддею іншого суду – не пізніше десяти днів з дня надходження заяви про відвід [13]. Таким чином, цим законом передбачаються норми, якими нівелюється можливість зловживання учасниками справи своїми процесуальними правами, зокрема, спрощується порядок розгляду відводів судді у разі подання такого відводу напередодні або в день засідання.

Проте це не зупиняє недобросовісних учасників судового розгляду у поданні заяв про відвід, які використовують факт перебування судді у відпустці як мотив для подання заяви про його відсторонення. Так в ухвалі Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 01.06.2020 у справі №340/3042/19 зазначено, згідно статті 36 КАС України до переліку підстав, коли суд не може брати участь у розгляді справи не входить пере-

бування його у відпустці. Тому питання відводу судді вирішується у перших день виходу з відпустки. Посилання на ці обставини для подання заяви про відвід судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду ґрунтується на доводах, які жодним чином не підтвержені, є завідомо безпідставними як і його попередня заява від 01 квітня 2020 року, яку розглянуто судом та також визнано необґрунтованою. Тому дії особи щодо подання заяви про відвід необхідно визнати зловживанням процесуальними правами та повернути заяву про відвід судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду заявнику, без розгляду [29].

Так само як згідно з ч. 4 ст. 36 КАС України незгода сторони з процесуальними рішеннями судді, рішення або окрема думка судді в інших справах, висловлена публічно думка судді щодо того чи іншого юридичного питання не може бути підставою для відводу. В Ухвалі Шостого апеляційного адміністративного суду від 12.11.2019 року у справі № 826/12108/18 зазначено, що враховуючи, що заявлений відвід був обґрунтований виключно незгодою представника Державної податкової служби Україна із процесуальним рішенням суду, що прямо суперечить ч. 4 ст. 36 КАС України, колегія суддів приходить до висновку, що він є завідомо безпідставним, а дії заявника щодо подання заяви про відвід – зловживанням процесуальним правом [34].

Водночас, ВРП за повідомленнями суддів про втручання у їх діяльність щодо здійснення правосуддя через подання заяв про відводи не вбачають в цьому вчинення тиску на суд. Згідно висновків членів Вищої ради правосуддя заявлення відводу судді у судовому засіданні є процесуальним правом учасників справи. Доводи, що наводяться на обґрунтування таких заяв, відповідають правовій позиції особи стосовно питань, пов'язаних з розглядом справи і не можуть бути підставою для вжиття ВРП заходів щодо забезпечення суддівської незалежності. Заявлення судді невмотивованих та надуманих відводів може свідчити про зловживання процесуальними правами, а не про вчинення тиску. А тому суд має реагувати на такі випадки самостійно у порядку, визначеному процесуальним законом. З приводу висловлювань сторін щодо намірів звернутись із дисциплінарною скаргою до ВРП, із заявою до правоохоронних органів про вчинення суддею корупційного злочину чи правопорушення, то право на таке звернення гарантується законодавством України, а тому не може вважатися втручанням у діяльність судді щодо здійснення правосуддя [7].

У постанові Пленуму Верховного суду України від 13.05.2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» зазначено, що Втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. При цьому не має значення, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльність суду якої інстанції здійснюється втручання [26]. Проте члени ВРП вважають, що не можуть вважатися втручанням у діяльність судді щодо здійснення правосуддя передбачені процесуальним законом форми реалізації сторонами своїх процесуальних прав, у тому числі щодо обстоювання власної правової позиції засобами, передбаченими процесуальними кодексами, подання до суду клопотань, заявлення відводів судді, зокрема за наявності обставин, які викликають сумнів у його неупередженості тощо [8].

Зниження кількості відводів суддів можливе за умови підвищення рівня довіри до правосуддя. Консультативна рада європейських суддів зазначає, що довіра суспільства і повага до судової влади становлять гарантії ефективності судової системи [6; § 22] Тільки завоювавши і зберігши довіру громадськості, кожен суддя і судова влада в цілому можуть досягти і підтримувати легітимність [5]. Враховуючи важливість етики та чесності для того що б суспільство довіряло судовій владі, судді повинні поводитися бездоганно і під час виконання своїх функцій, і в їх особистому житті [6; § 50]. Тому розробка механізмів запобігання зловживанню процесуальними правами всіма учасниками судового процесу при вирішенні публічних спорів, у тому числі і суддями, є актуальним на сьогодні завданням.

Висновки. Таким чином, серед ознак такої форми зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві як подання завідомо безпідставного відводу судді слід визначити наступні: 1) метою такої дії є затягування розгляду справи; забезпечення надходження справи до лояльного судді в обхід встановленого порядку автоматизованого визначення судді для розгляду справи; завдання шкоди іншій стороні спору чи репутації судді; 2) мотивами подання таких заяв є позиція учасника розгляду щодо не можли-

вості розгляду справи через перебування судді у відпустці; незгода сторони з окремою думкою судді чи висловленою публічно думкою судді щодо того чи іншого юридичного питання; непогодження з процесуальними рішеннями суддів, а саме щодо відмови у виклику в судове засідання третіх осіб, свідків, залучення доказів, розгляді заявлених вимог про відводи; 3) доведений судом або визнаний заявником умисел на безпідставне звинувачення суду у створенні процесуальних перешкод доступу позивачеві до правосуддя, у необ'єктивності та упередженості суддів; 4) подання такої заяви порушує принципи справедливого, відкритого розгляду спору упродовж розумного строку та неприпустимості зловживання процесуальними правами.

Найпоширенішими видами зловживань процесуальними правами у адміністративному судочинстві, що пов'язані із поданням таких необґрунтованих заяв про відвід суддів є неповага до суду при вживанні образливих, погрозових або провокативних висловлювань, нецензурна лексика, образливі та лайливі слова, символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їхнім представникам і суду; подачі відводу в день або переддень судового засідання з метою недопущення його розгляду іншим суддею та скасування призначеного судового засідання; заявлення надуманих відводів суддям, що провели підготовку справи до судового розгляду та сформувавши власну думку по справі для її затягування.

Таким чином необґрунтоване клопотання про відвід суддів як зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві можна визначити як умисні дії учасника розгляду публічного спору адміністративним судом, що полягають у поданні необґрунтованої заяви про відвід суддів з підстав, не передбачених Кодексом адміністративного судочинства України, для затягування справи, завдання шкоди іншим учасникам чи з інших корисливих мотивів, що порушує принципи неприпустимості зловживання процесуальними правами, справедливого, відкритого розгляду справи упродовж розумного строку.

Основними способами для протидії зловживанню процесуальними правами шляхом подання необґрунтованих відводів суддям є : 1) протидія неповазі до суду та інших учасників судового розгляду, шляхом застосування заходів процесуального примусу, з метою реалізації завдання судочинства та формування

шанобливого ставлення до закону і суду; 2) визнання таких заяв неприйнятними та зловживанням правом на їх подання відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 45 КАС України; 3) повернення позовної заяви, що містить ознаки неповаги до суду чи до інших учасників адміністративного процесу; 4) залишення необґрунтованої заяви про відвід судді без розгляду; 5) дотримання порядку та строків розгляду зав про відводи суддів.

Список використаної літератури:

1. Боловнев М.А. Эффективность противодействия злоупотреблениям процессуальными правами. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск. 2018. 234 с. URL: https://xn--c1azic8c.xn--p1ai/science/dissovet/file/base/1/454/dissert_dl.pdf
2. Блінова Г.О. Інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 495 с.
3. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України. 2015. Частина перша / упоряд. Є. Ю. Захаров; ГО «Харківська правозахисна група». Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини». 2018. 540 с.
4. Використання учасниками процесу нецензурної лексики, образливих і лайливих слів або символів є зловживанням процесуальними правами. Юридичний факт. Інформаційний портал. URL: <https://www.yurfact.com.ua/praktyka/vykorystannia-uchasnykamy-protsesu-netsenzurnoi-leksyky-ie-zlovzhyvanniam-protsesualnymy-pravamy>.
5. Висновок № 18 (2015) «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії». Консультативна рада європейських суддів (CCJE). Лондон, 16 жовтня 2015. https://court.gov.ua/userfiles/vusn_18_kr.pdf.
6. Висновок № 3 (2002) Консультативна рада європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості. Documents of the Consultative Council of European Judges. Документи Консультативної ради європейських суддів : [офіц. вид.] / упоряд. А. О. Кавакін. К. : Ін Юре, 2015. 772 с. Укр., англ.
7. Висновок Вищої ради правосуддя за результатами перевірки відомостей, викладених у повідомленні судді Самарського районного суду м. Дніпропетровська Малихіної Влади Володимирівни про втручання у її діяльність щодо кодексу здійснення правосуддя від 28.04.2020. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/636-0-6-20_vysnovok.pdf.

8. Висновок Вищої ради правосуддя за результатами перевірки відомостей, викладених у повідомленні судді Генічеського районного суду Херсонської області Берлімової Юлії Геннадіївни про втручання у її діяльність щодо здійснення правосуддя від 29.12.2018. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/5526-0-6-18_%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA.pdf.
9. Європейська хартія про закон «Про статус суддів»: прийнята 10 липня 1998 року учасниками багатосторонньої наради з приводу законів про статус суддів в Європі, організованої Радою Європи 8-10 липня 1998 року URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236/print.
10. Загальна (Універсальна) хартія судді : ухвалена 17 листопада 1999 року Центральною Радою Міжнародної Асоціації Суддів в Тайпеї (Тайвань). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j63/print.
11. Звіт апеляційних адміністративних судів про розгляд судових справ за 2020 р. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka.
12. Звіт окружних адміністративних судів про розгляд судових справ за 2020 р. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/IV_kvartal_20.
13. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
14. Конституція України. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Лемак В.В., Домборовський І.П. Висновок щодо деяких аспектів конституційності створення антикорупційних судів в Україні: URL: <http://pravo.ua/images/news/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf>.
16. Монаєнко А.О., Смирнова К.В. Застосування практики ЄСПЛ та суду ЄС на прикладі адміністративного судочинства. Юридична газета он-лайн. №8 (714). 28 квітня 2020. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zlovzhivannya-procesualnimi-pravami-v-administrativnomu-sudochinstvi.html#:~:text=%D0%97% B2>.
17. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / І. Є. Марочкін, Н. В. Сібільова, В. П. Тихий та ін. За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. Харків: ТОВ «Одісей», 2007. 528 с.
18. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201/print
19. Пленум Верховного суду України від 13.06.2007 № 8 «Про незалежність судової влади». *Адвокат* від 06.2007. 2007 р. № 6. стор. 57
20. Плотницький Б.Д. Співвідношення адміністративно-управлінських функцій голови суду з органом суддівського самоврядування. *Вісник господарського судочинства*. 2013. № 3. С. 51-53
21. Повідомлення про втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя судді Богунського районного суду м. Житомира І.Г. Перекупки від 04.02.2020. https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/resolution/751-0-6-20_.pdf
22. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.03.2019 у справі № 9901/34/19. <https://verdictum.ligazakon.net/document/81013341>.
23. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо удосконалення перегляду судових рішень в апеляційному та касаційному порядку» № 2314 від 25.10.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67187.
24. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48, ст. 436.
25. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ: Закон України від 15 січня 2020 року № 460-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 29. ст.194.
26. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007 № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text>.
27. Рекомендації щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду: Рішення Ради суддів України 04.11.2016 № 74 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr074414-16/print>.
28. Тацій Л. Етика судді та особливості її нормативної регламентації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 75-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2014_1_9.
29. Ухвала Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 01 червня 2020 року в справі №340/3042/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89578131>.

30. Ухвала Верховного Суду від 08 квітня 2019 року у справі №9901/167/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81020317>.
31. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду про залишення без розгляду заяви про відвід суддів 12 вересня 2019 року у справі №9901/295/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84634109>.
32. Ухвала Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 8 січня 2019 року у справі № 826/3515/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79088560>.
33. Ухвала про залишення заяви про відвід судді без розгляду 17 лютого 2020 року Справа № 580/1756/19 Черкаського окружного адміністративного суду. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87675804>.
34. Ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 12.11.2019 року у справі № 826/12108/18 . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85612639>.

Polishchuk V. Yu. Unfounded statement about dismissal of a judge as abuse of procedural rights in administrative proceedings

The article examines the features and content of this form of abuse of procedural rights in administrative proceedings as the submission of knowingly unfounded dismissal of judges on the basis of a study of the provisions of regulations, scientific concepts and case law. It was revealed that the main signs of abuse of the right to file an application for dismissal of a judge are: the purpose of such action, namely to delay the consideration of the case; ensuring the receipt of the case by a loyal judge, bypassing the established procedure for automated determination of a judge for consideration of the case; harming the other party to the dispute or the reputation of the judge; the reasons for submitting such applications, namely the position of the party to the proceedings regarding the impossibility of considering the case due to the judge's leave; disagreement of a party with a judge's dissenting opinion or a judge's publicly expressed opinion on a particular legal issue; disagreement with the procedural decisions of judges; proven by the court or recognized by the applicant intent to unjustifiably accuse the court of creating procedural obstacles to the plaintiff's access to justice, the bias and bias of judges; violation of the principles of fair, open consideration of the dispute within a reasonable time and inadmissibility of abuse of procedural rights. It is proposed under the unfounded motion to disqualify judges as an abuse of procedural rights in administrative proceedings to determine the intentional actions of a participant in a public dispute by an administrative court, consisting in filing an unfounded application for disqualification of judges on grounds not provided by the Code of Administrative Procedure of Ukraine. participants or for other selfish reasons, which violates the principles of inadmissibility of abuse of procedural rights, fair, open consideration of the case within a reasonable time.

Key words: *recusal, judge, abuse of procedural rights, public dispute, administrative court, trial.*